অধ্যায় ১ ঃ প্রাচীন অসমৰ সমল সমূহ

অধ্যায় গাঁথনি

১.১ উদ্দেশ্য
১.২ পৰিচয়
১.৩ সাহিত্যিক সমল
১.৪ স্থানীয় বা দেশীয় সাহিত্যিক সমল
১.৫ বিদেশী সাহিত্যিক সমল
১.৬ পুৰাতাত্ত্বিক সমল
১.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১.৮ প্রসংগ পুথি
১.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
১.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- প্রাচীন অসমৰ অধ্যয়নৰ বিভিন্ন তথ্য সমলসমূহক চিহ্নিত কৰিব পাৰিব,
- প্রাচীন অসমৰ সাহিত্যিক আৰু পুৰাতাত্ত্বিক সমলসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব,
- প্রাচীন অসমৰ অধ্যয়নৰ বাবে বিদেশী সমলসমূহ বর্ণনা কৰিব পাৰিব ।

১.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়ত আমি চমুকৈ প্রাচীন অসমৰ সমলসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ লৈছো। প্রচীন অসমৰ ইতিহাসে সাধাৰণতে মহাকাব্যসমূহৰ সময়ৰ পৰা খ্রীষ্টাব্দ ১৩শ শতিকাৰ প্রথম চোৱালৈ সামৰি লয়।

প্রাচীন অসমৰ ইতিহাসৰ এক গভীৰ অধ্যয়নৰ বাবে আমি বিভিন্ন প্রকাৰৰ উৎস বা সমলৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰিবলগীয়া হয়। প্রাচীন অসমৰ ঐতিহাসিক অতীতক পুনর্গঠন কৰাৰ বাবে যিবোৰ সমলে সহায় কৰে, সেইসমূহক প্রধানকৈ দুটা ভাগত ভগাব পাৰি- সাহিত্যিক আৰু পুৰাতাত্ত্বিক।

১.৩ সাহিত্যিক সমল

অতীতৰ পুর্নগঠনৰ বাবে প্রয়োজনীয় তথ্যৰ ক্ষেত্রত সাহিত্যিক সমলসমূহ হৈছে অতি গুৰুত্বপূর্ণ উৎস। এই সমলসমূহক আকৌ স্থানীয় আৰু বিদেশী সাহিত্য এই দুটা উপভাগত বিভক্ত কৰিব পাৰি।আমি এতিয়া স্থানীয় আৰু বিদেশী সাহিত্যিক সমল উভয়ৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

১.৪ স্থানীয় বা দেশীয় সাহিত্যিক সমল

বৈদিক সময়ৰ আৰম্ভণি আৰু পিছৰ সময়খিনিত ৰচিত ব্রাহ্মণ্যিক কর্মৰাজি আর্য্য আৰু অনার্য্যসকলৰ সৈতে পূব ভাৰতৰ সাংস্কৃতিক সম্বন্ধ অধ্যয়নৰ গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰে। '*শতপথ ব্রাহ্মণ*'ত আর্য্য সভ্যতাৰ অগ্রগতি শদনীৰা নদীলৈকে আৰু ঐতৰেয় ব্রাহ্মণ'ত কামৰূপলৈকে আর্য্য সংস্কৃতিৰ বিস্তাৰ হোৱাৰ উল্লেখ আছে। '*গোপথ ব্রাহ্মণ*'ত কামৰূপ নামৰ উৎপত্তিৰ ক্ষেত্রত এক প্রচলিত ৰীতিৰ বর্ণনা আছে যিয়ে এই দিশত আর্য্য আৰু অনার্য্য উপাদানসমূহৰ এক আগতীয়া সংস্পর্শৰ কথা উনুকিয়াই।

প্রাচীন অসমৰ ইতিহাসৰ পুনৰ গঠনৰ বাবে পু�ৰাণসমূহ মূল্যবান। এই সমূহৰ প্রায় ভাগতেই যেনে '*গৰুড় পুৰাণ*', '*মার্কণ্ডেয় পুৰাণ*', '*নাৰদ পুৰাণ*', *ব্রাহ্মণ পুৰাণ*', '*স্কণ্ড পুৰাণ*', '*অগ্নি পুৰাণ*'আৰু '*বিষ্ণু পুৰাণ*'ত প্রাচীন অসম আৰু ইয়াৰ শাসকসকলৰ কথাৰ উল্লেখ পোৱা যায়। '*গৰুড় পুৰাণ*'ত কামৰূপ আৰু কামাখ্যাক এক গুৰুত্বপূর্ণ তীর্থকেন্দ্র ৰূপে উল্লেখ আছে। '*মার্কণ্ডেয় পুৰাণ*'ত প্রাগজ্যোতিষক উদয়াচল, লৌহিত্য আৰু কামৰূপৰ সৈতে একেলগে পূব দিশৰ দেশ ৰূপে উল্লেখ আছে। '*কালিকা পুৰাণ*'ত প্রাগজ্যোতিষ কামৰূপৰ পৰম্পৰাগত চাৰি সীমাৰ এক স্পষ্ট চিত্র পোৱা যায়; লগতে অসমৰ জনসাধাৰণৰ ধর্মীয় জীৱনত দেৱী কামাখ্যাৰ গুৰুত্বৰ কথাও ইয়াত পোৱা যায়।

পুৰাণসমূহৰ বাহিৰেও, পূব ভাৰত, তিব্বত আৰু নেপালৰ তান্ত্রিক বৌদ্ধ সাহিত্যসমূহত প্রাচীন অসমৰ ধর্মীয় আৰু ৰাজনৈতিক ইতিহাস সম্পকীয় তথ্য পোৱা যায়। এনে সমলসমূহৰ কিছু যেনে খ্রীষ্টাব্দ ৮শ শতিকাৰ '*হেবজ্র তন্ত্র*' 'কামৰূপ-যাত্রা, নামৰ সংস্কৃতত ৰচিত কৃতি, '*তিক্ষখা-কল্প*', *কামাখ্যা তন্ত্র*আৰু যোগিনী তন্ত্র' ইত্যাদি। এই সমূহ সকলোতে কামৰূপ-কামাখ্যা আৰু অসমৰ অন্য পীঠসমূহৰ কথাৰ উল্লেখ পোৱা যায়।

ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতৰ দৰে পুৰাণসমূহ য'ত প্রাগজ্যোতিষ কামৰূপৰ কথাৰ প্রসংগ উল্লেখ আছে, এক অমূল্য সমলৰূপে প্রমাণিত হৈছে। একেদৰেই সংস্কৃত সাহিত্যসমূহে প্রাচীন অসমৰ ভৌগোলিক চাৰিসীমা, ৰাজনৈতিক আৰু সামাজিক- সাংস্কৃতিক ইতিহাসৰ বর্ণময় তথ্য প্রদান কৰে। এই সমূহৰ ভিতৰত লেখত ল'বলগীয়া হ'ল- কৌটিল্যৰ *অর্থশাস্ত্র*, কালিদাস ৰচিত *ৰঘূবংশ*, বাণভট্টৰ *হর্ষচৰিত*, বিলহন ৰচিত *বিক্রমাংকদেৱ চৰিত*, কলহনৰ *ৰাজতৰংগিনী*, সোমদেৱৰ *কথাসৰিৎসাগৰ*, বৰাহমিহিৰৰ *বৃহৎ সংহিত* আৰু সন্ধ্যাকৰ নন্দীৰ '*ৰামচৰিত*'।

বৌদ্ধ আৰু জৈন সাহিত্যসমূহেও প্রাচীন অসমৰ ইতিহাসৰ ওপৰত আলোকপাত কৰে যদিও এইসমূহ এতিয়াও অন্য সাক্ষ্যৰ দ্বাৰা নিশ্চিত কৰা হোৱা নাই। '*নিকায়*'ত 'লোহিচ্চ'ৰ কথা উল্লেখ আছে যাক মগধ ৰাজ্যলৈ অহা দুজন ব্রাহ্মণৰ সৈতে জড়িত কৰি 'লৌহিত্য' ৰূপে চিহ্নিত কৰা হৈছে। বৌদ্ধ সাহিত্যসমূহত প্রাচীন অসমক ভগবান বুদ্ধৰ মহাপৰিনির্বাণৰ সৈতে জড়িত কৰিছে। এই সমূহৰ মতে বুদ্ধৰ মহাপৰিনির্বাণ স্থানক আধুনিক সময়ত হাজো বুলি জনা যায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ কোন পুৰাণত তীর্থকেন্দ্র ৰূপে কামৰূপৰ উল্লেখ আছে?

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ তান্ত্রিক বৌদ্ধ সাহিত্য কিছুমানৰ নাম উল্লেখ কৰক।

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ বৃহৎ সংহিতাৰ ৰচকৰ নাম উল্লেখ কৰক।

.....

১.৫ বিদেশী সাহিত্যিক সমল

বিদেশী সাহিত্যিক কর্মৰাজিয়ে কামৰূপ আৰু ইয়াৰ অধিবাসীসকলৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। কিন্তু এই সমূহত উল্লেখ কৰা স্থানসমূহ আৰু অধিবাসীসকলক সঠিকভাৱে চিনাক্ত কৰাটো কঠিন। মেগাস্থিনিছ আৰু ষ্ট্ৰাবই পূব দিশৰ দেৱদাই ৰ কথা উল্লেখ কৰিছে, যিসকল তেওঁলোকৰ স্বর্ণ কর্মৰ বাবে প্রখ্যাত আছিল। সম্ভৱতঃ ইয়াত এই অঞ্চলৰ পার্বত্য এলেকাৰ উল্লেখ কৰিছিল। প্লিনিৰ "নেচাৰেল হিষ্ট্ৰী" (Natural History)ত সীমান্তৱর্তী আৰু হিমালয়-অতিক্রমী অঞ্চলৰ কিছু সংখ্যক অধিবাসীৰ কথা উল্লেখ পোৱা যায়, যিসকলক অসমৰ কিছুমান তিব্বত- বর্মীয় জনজাতি ৰূপে চিহ্নিত কৰিব পাৰি। *'পেৰিপ্লাছ অফ দ্যা ইৰিথ্ৰিয়ান ছী'* আৰু ট'লেমিৰ *'জিঅ'গ্রাফী'*ত আমি কিছু সংখ্যক লোকৰ আৰু স্থানৰ উল্লেখ পাও যিসকলক প্রাচীন অসমৰ বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰি।

চীনা সাহিত্যিক কর্মৰাজি অন্য এক গুৰুত্বপূর্ণ সমল। আই-চিঙে তেওঁৰ বিৱৰণত পূব ভাৰতৰ ৰজা দেৱবর্মাৰ কথা উল্লেখ কৰিছে যিয়ে নালন্দ অঞ্চলকৈ কর্তৃত্ব বিস্তাৰ কৰিছিল। দেৱবর্মাক ৰজা অৱন্তীবর্মন ৰূপে চিনাক্ত কৰা হৈছে। আটাইতকৈ গুৰুত্বপূর্ণ চীনা সমল হৈছে খ্রীষ্টাব্দ ৬২৯-৬৪৫ ত ভাৰতলৈ অহা চীনা তীর্থযাত্রী হিউৱেন-চাঙৰ ৰচিত *'চি-য়ু-কি'*। ইয়াত আমি হিউৱেন চাঙৰ কামৰূপ ভ্রমণৰ বিৱৰণ আৰু ৰজা ভাস্কৰবর্মনৰ ৰাজসভাত তেওঁৰ উপস্থিতিৰ কথা পাও। ইয়াত অসমৰ অধিবাসীসকলৰ ৰাজনৈতিক, সামাজিক আৰু ধর্মীয় জীৱনৰ বিষয়ে তথ্য পোৱা যায়।

আৰবী আৰু পার্ছী ভাষাত ইছলামধর্মী পণ্ডিতসকলে ৰচনা কৰা কর্মৰাজীয়েও অসমৰ প্রাচীন ইতিহাসৰ ওপৰত আলোকপাত কৰে। ১০৩০ খ্রীঃত আলবেৰুণীয়ে আৰবীত ৰচনা কৰা *"তাৰিখ-উল- হিন্দ"*ত কামৰূপৰ অৱস্থিতি কনৌজৰ পূব দিশত বুলি উল্লেখ পোৱা যায়। মিনহাজ উদ্দিন ছিৰাজে পার্ছী ভাষাত ৰচনা কৰা *'তবকাত-ই-নাছিৰি'*ত মহম্মদ-ই-বখতিয়াৰৰ কামৰূপৰ মাজেৰে তিব্বতলৈ চলোৱা অভিযান আৰু গুৱাহাটীৰ ওচৰত তেওঁৰ সেনাবাহিনীৰ বিশাল অংশ ধ্বংস হোৱাৰ তথ্য পাওঁ।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ তলত দিয়াসমূহ মিলাওক ঃ

(i) প্লিনি..... তাৰিখ-উল-হিন্দ

(ii) আলবেৰুণী..... তৰকাত-ই-নাছিৰি

(iii) মিনহাজউদ্দিন চিৰাজ..... প্রাকৃতিক ইতিহাস

(iv) হিউৱেন-চাং..... চ্যি-য়্যু-কি

প্রশ্ন নং ৫ ঃ খালী ঠাই পূৰণ কৰক ঃ

(i) মেগাস্থিনিছ আৰু..... য়ে পূবদিশৰ দেৱদাইসকলৰ কথা উল্লেখ কৰিছে, যিসকল তেওঁলোকৰ স্বর্ণ কর্মৰ বাবে প্রখ্যাত আছিল।

(ii) .....ত মহম্মদ-ই-বখতিয়াৰৰ অভিযানৰ বিৱৰণ পোৱা যায়।

১.৬ পুৰাতাত্ত্বিক সমল

সাহিত্যিক সমলসমূহৰ বাহিৰে, পুৰাতাত্ত্বিক সমলসমূহেও অসমৰ ঐতিহাসিক অতীতৰ পুনর্গঠন কৰাত এক মুখ্য ভূমিকা পালন কৰে। পুৰাতাত্ত্বিক সমলসমূহৰ অধ্যয়নৰ সুবিধার্থে সিবিলাকক তিনিটা বেলেগ ভাগত ভগাব পাৰি— শিলালিপি, তাম্রলিপি বা স্তম্ভলিপি, মুদ্রা বা মুদ্রালিপিগত সমল আৰু ভগ্নাৱশেষ।

- **লিপিগত সমল ঃ** লিপিগত সমল বুলিলে তাম্র লিপি বা শিলৰ আৰু মাটিৰ ওপৰত খোদিত কৰা লিখনী আৰু মাটিৰ মোহৰত সাঁচ কৰি কৰা লিখনীকে বুজায়। লিপিগত প্রমাণসমূহক, যিবোৰ বহু পৰিমাণে নির্ভৰযোগ্য তাক বাদ দি প্রাচীন অসমৰ কোনো প্রকৃত ইতিহাস লিখা সম্ভৱ নহয়। অসমত যথেষ্ট পৰিমাণে স্থানীয় শিলালিপি-তাম্রলিপি বা স্তম্ভলিপি পোৱা যায়। এই সমূহ তামেৰে নির্মিত ফলক, শিলৰ চেপেটা খণ্ড, শিল, স্তম্ভ, গুহাৰ বহিঃ অংশ, মন্দিৰ আৰু অন্যান্য নির্মাণকার্য্যত খোদিত কৰা আছে।

  এতিয়ালৈকে প্রাচীন সময়চোৱাৰ পঞ্চাশতকৈও অধিক লিপি আৱিষ্কাৰ কৰা হৈছে। থাৱৰ কৰা মতে ৰজা হর্জৰ বর্মনৰ তেজপুৰ শিলালিপিয়েই, প্রাচীন অসমৰ আটাইতকৈ প্রাচীন, শিলালিপি। ই ৫১০ গুপ্ত শতিকা অর্থাৎ ৮২৯ খ্রীঃৰ বুলি ঠাৰৰ কৰা হৈছে। এই লিপিসমূহৰ বেছিভাগেই তাম্র দান পত্র। এই সমূহৰ ভিতৰত উমাচল শিলালিপি, বৰগংগা শিলা লিপি আৰু ডুবি তাম্র পত্রৰ পৰা বর্মন ৰাজ বংশৰ বিষয়ে তথ্য পোৱা যায়। তেজপুৰ শিলালিপি, হায়ুংঠাল তাম্রপত্র, তেজপুৰ তাম্রপত্র আৰু পর্বতীয়া তাম্রপত্রৰ পৰা আমি শালস্তম্ভ ৰাজবংশৰ বিষয়ে জানিব পাৰো। পাল ৰাজবংশৰ ইতিহাসৰ বিষয়ে চৰাতবাৰী তামৰ ফলি, বৰগাওৰ তামৰ ফলি, শুৱালকুছি তামৰ ফলি আৰু গুৱাহাটী তামৰ ফলি পৰা জানিব পৰা যায়।

  ইয়াৰ ওপৰিও অন্য কিছু স্থানীয় লিপিয়েও আমাক প্রাচীন অসমৰ বিষয়ে তথ্য প্রদান কৰে।

এই সমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল— কামাউলী দানলিপি, অসম ফলি আৰু কানাই বৰশী বোৱা শিলালিপি। বাৰানসত আৱিষ্কাৰ হোৱা বৈদ্যদেৱৰ কামাউলী দানলিপিত গৌড়ৰ শাসক ৰামপালৰ সেনাপতি মায়নৰ কামৰূপৰ ৰজাৰ ওপৰত বিজয় সাব্যস্তকৰণ আৰু বৈদ্যদেৱৰ কামৰূপৰ পশ্চিম অংশত জয় লাভ কৰাৰ তথ্য খোদিত আছে। বল্লভদেৱৰ (১১৮০-১২০০ খ্ৰীঃ) অসম ফলিত তিনিজন ৰজাৰ নামৰ উল্লেখ পোৱা যায় , যিসকল সম্ভৱতঃ বৈদ্যদেৱৰ উত্তৰাধিকাৰী আছিল। ১২০৫ খ্ৰীঃ বুলি ঠাৱৰ কৰা কানাই বৰশী বোৱা শিলালিপিত কামৰূপ আক্ৰমণ কৰোতে তুৰ্কী সৈন্যবাহিনী ধ্বংশ হোৱাৰ কথা লিপিবদ্ধ হৈছে।

ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য কিছুমান অংশৰ সমসাময়িক কিছুমান লিপিৰ পৰাও প্ৰাচীন অসমৰ ইতিহাসৰ বিষয়ে তথ্য পোৱা যায়। সমুদ্ৰগুপ্তৰ এলাহাবাদ প্ৰশস্তিত কামৰূপৰ নাম এক সীমান্তৱৰ্তী ৰাজ্য হিচাপে উল্লেখ আছে, যাৰ ৰজাই সম্ৰাট সমুদ্ৰগুপ্তৰ প্ৰতি আনুগত্যৰ ভাৱ আছিল। যশোধৰ্মনৰ মান্দাছোৰ লিপিত লৌহিত্যৰ ওচৰচুবুৰীয়া অংশসমূহলৈকে যশোধৰ্মনৰ অভিযানৰ উল্লেখ আছে। আদিত্যসেনৰ অফ্শদ লিপিত মহাসেনগুপ্ত আৰু কামৰূপৰ ৰজা সুস্থিতবৰ্মনৰ (৫৮৫-৫৯৩ খ্ৰীঃ) সংঘাতৰ উল্লেখ পোৱা যায়।

কাঠমাণ্ডুৰ পশুপতি মন্দিৰৰ লিপিত আমি নেপালৰ ৰজা জয়দেৱ পৰাক্ৰমৰ বিষয়ে তথ্য পোৱা যায়, যিয়ে ভগদত্তৰ বংশৰ ৰজা হৰ্ষদেৱৰ জীয়াৰী ৰাজ্যমতীক বিবাহ কৰিছিল। গৌড়ৰ ৰজা নাৰায়ণপালৰ ভাগলপুৰ দানলিপিত দেৱপালৰ ৰাজত্বৰ সময়ত প্ৰাগজ্যোতিষ, গৌড় আৰু উৰিষ্যাৰ মাজৰ কূটনৈতিক সম্বন্ধৰ বিষয়ে উল্লেখ পোৱা যায়। ভোজবৰ্মনৰ বেলৱা দানলিপিত বংগৰ জাতবৰ্মন আৰু কামৰূপৰ এজন শাসকৰ মাজৰ সংঘাত লিপিবদ্ধ হৈ আছে। প্ৰহাস নামৰ এগৰাকী ব্ৰাহ্মণৰ চিলিমপুৰ শিলালিপিত পোৱা যায় যে কামৰূপৰ ৰজা জয়পালে ব্ৰাহ্মণ গৰাকীক অন্যান্য উপহাৰৰ সৈতে নিজৰ শৰীৰৰ ভৰৰ সমান ৯০০ স্বৰ্ণমুদ্ৰা আগবঢ়াইছিল।

- **মুদ্ৰাগত সমল ঃ** যিকোনো স্থানৰে প্ৰাচীন ইতিহাস অধ্যয়নত নিৰ্ভৰযোগ্য সমলসমূহৰ ভিতৰত মুদ্ৰাগত সাক্ষ্য এক প্ৰধান সমল, বিশেষকৈ যিহেতু মুদ্ৰাই আমাক কোনো এক ৰাজবংশৰ বংশানুক্ৰম নিৰ্ধাৰণ কৰাত সহায় কৰে। দুৰ্ভাগ্যবশতঃ প্ৰাচীন অসমৰ অতি কম সংখ্যক মুদ্ৰাহে উদ্ধাৰ হৈছে।

এতিয়ালৈকে অসমত প্ৰাপ্ত আহোম পূৰ্ব কালৰ মুদ্ৰাৰ ভিতৰত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰত অৱস্থিত পাগলাটেকত আৱিস্কৃত কিছু সংখ্যক গুপ্ত আৰ্হিৰ অনুৰূপ স্বৰ্ণ মুদ্ৰাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰিব পাৰি। একেই ধৰণৰ মুদ্ৰা বাংলাদেশ আৰু ত্ৰিপুৰাত পোৱা গৈছে যিয়ে অসম-বংগৰ মাজৰ বাণিজ্যিক সম্বন্ধৰ বিষয়ে তথ্য প্ৰদান কৰে। তেজপুৰৰ ওচৰৰ ধুলাপাদুং চাহ বাগিচাত কিছুমান প্ৰায় ঘূৰণীয়া আকৃতিৰ আৰু বিভিন্ন ওজনৰ তামৰ মুদ্ৰা আৱিষ্কৃত হৈছে। এই মুদ্ৰাসমূহৰ ওলোটা পিঠি উকা আৰু বিপৰীত দিশত এটা বৰ্ণ 'ভ' 'হ' আৰু 'ভ' বৰ্ণই (ভ) বনমালবৰ্মন 'ব' ই বলবৰ্মন আৰু 'হ' ই হৰ্জৰ বৰ্মনক সূচিত কৰিছে। প্ৰহাসৰ "চিলিমপুৰ শিলা লিপিত ৰজা জয়পাল, যাক সাধাৰণতে প্ৰাচীন অসমৰ শেষ জন পাল বংশৰ ৰজা বুলি

চিহ্নিত কৰা হয়,তেওঁৰ ৯০০ স্বৰ্ণ মুদ্রাৰ লগতে এক "তুলাপুৰুষ" উপহাৰ দিয়াৰ কথা লিপিবদ্ধ হৈ আছে। অন্যহাতে পিছৰ সময়চোৱাত গুৱাহাটীত প্রাপ্ত আমবাৰী শিলালিপিত সমুদ্রগুপ্তৰ নাম লিপিবদ্ধ হৈ আছে।

- **ভগ্নাৱশেষ ঃ** নিওলিথিক, মেগালিথ আৰু পাত্রৰ অৱশিষ্টৰ পৰা প্রচীন অসমৰ অনির্ণেয় সময়চোৱাত ইতিহাসৰ অৱশিষ্ট পোৱা যায় যিয়ে আমাক অসমত আর্য্য পূর্ব আৰু অনার্য্য উপাদানসমূহ অধ্যয়নত সহায় কৰে। অসমৰ বিভিন্ন স্থানত ৫ ম ৰ পৰা ১২ শ শতিকাৰ সময়চোৱাৰ প্রাচীন কীর্তিস্তম্ভ দেখা যায়। এইসমূহৰ ভিতৰত স্থাপত্য আৰু দুর্গৰ অৱশিষ্ট, ভাস্কর্য্যৰ আর্হি আৰু বিভিন্ন দেব-দেৱীৰ প্রতিমূর্ত্তিয়েই প্রধান। ইতিহাস অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তু হিচাপে এই সমূহ একমাত্র শিল্পগত মূল্যৰ বাবেই গুৰুত্বপূর্ণ নহয়, এইসমূহে ইয়াৰ লগতে জনসাধাৰণৰ ধর্মীয় অৱস্থাৰ ওপৰতো আলোকপাত কৰে। মন্দিৰ আৰু বিভিন্ন পন্থাৰ দেৱ দেৱীৰ প্রতিমূর্ত্তিসমূহে আমাক অধিবাসীসকলৰ সামাজিক আৰু ধর্মীয় জীৱনৰ বিষয়ে তথ্য যোগান ধৰে।

  কিছুমান উল্লেখযোগ্য কীর্তিস্তম্ভ হ'ল দ-পর্বতীয়াৰ তোৰণ, তেজপুৰৰ বৃহৎ সূর্য্য মন্দিৰৰ অৱশিষ্ট আৰু বিভিন্ন স্থানত সিঁচৰিত হৈ থকা বৌদ্ধ, শৈৱ, শক্তি আৰু বৈষ্ণৱ মঠ মন্দিৰ সমূহ। মাত্র কিছুমান স্থানতহে সন্তোষজনকভাৱে খনন কার্য্য কৰা হৈছে। তেজপুৰৰ ওচৰৰ দ-পর্বতীয়াৰ গুপ্ত সময়ছোৱাৰ কিছুমান ভাস্কর্য্য আৰু মূর্তি উদ্ধাৰ হৈছে। কিছু বছৰ আগতে নৰকাসুৰগাঁওত ভালে সংখ্যক প্রাচীন অৱশিষ্ট উদ্ধাৰ হৈছে। ইয়াৰ উপৰি গুৱাহাটী চহৰৰ আমবাৰীত প্রাচীন সময়ৰ মনোমোহা স্থাপত্যৰ অৱশেষ মহিষমর্দিনী দূর্গা, সূর্য্য আৰু ইন্দ্রৰ মূর্ত্তিৰ সৈতে আৱিস্কৃত হৈছে। এইদৰেই, প্রাচীন স্থাপত্য আৰু কীর্তিস্তম্ভসমূহে আমাক আমাৰ পূর্বপুৰুষসকলৰ শিল্প আৰু সাংস্কৃতিক বিকাশৰ ক্রমবিকাশ বুজাত যথেষ্ট সহায় কৰে। এইসমূহে আমাক ইয়াৰ লগতে আমাক কলাৰ বিভিন্ন ধাৰা, ইয়াৰ বিকাশ আৰু ইয়াৰ ওপৰত বহিৰাগত বা বিদেশী প্রভাৱৰ পৰিমাণৰ বিষয়েও আৱগত কৰায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৬ ঃ প্রাচীন অসমৰ আটাইতকৈ প্রথম লিপিখন কি?

.....

প্রশ্ন নং ৭ ঃ কামৰূপৰ ওচৰত তুর্কী সৈন্যবাহিনী ধ্বংস লিপিবদ্ধ থকা শিলালিপিখনৰ নাম লিখা?

.....

প্রশ্ন নং ৮ ঃ চিলিমপুৰ শিলালিপিখন কাৰ?

.....

প্রশ্ন নং ৯ ঃ ভাগলপুৰ দানলিপিখন কোনজন শাসকৰ সময়ৰ?

.....

১.৭ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

এই অধ্যায়টো অধ্যায়ন কৰি আপুনি—

- প্ৰাচীন অসমৰ অধ্যয়নৰ বাবে বিভিন্ন সাহিত্যিক সমলসমূহৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলে।
- আমাৰ ঐতিহাসিক অতীতক চিহ্নিত কৰা স্থানীয় আৰু বিদেশী লেখকসমূহৰ পাণ্ডিত্যপূৰ্ণ কৰ্মৰাজিৰ লগত পৰিচিত হোৱাৰ সুযোগ লাভ কৰিলে।
- স্থাপত্য আৰু অৱশেষ আৰু প্ৰাচীন অসমৰ ইতিহাসক অধ্যয়নত ইয়াৰ গুৰুত্ব কি সেই বিষয়ে বিস্তৃত আলোচনা কৰিবলৈ তথ্য লাভ কৰিলে।

১.৮ প্ৰসংগ পুথি

1) Barpujari, H.K. (2003): *The Comprehensive History of Assam*, Vol. I, II 2nd edn, Publication Board Assam, Guwahati.
2) Baruah, S.L., (1996): *A Comprehensive History of Assam*, Munshiram Manoharlal, Delhi.
3) Bhuyan, A.C., (1999): *Political History Assam*, Publication Board Assam, Vol. I, II 2nd edn, Guwahati.
4) Choudhury, P.C., (1959): *The History of Civilization of the people of Assam to the 12m century A.D.*

১.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গৰুড়পুৰাণ

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ হেবজ্ৰ তন্ত্ৰ, তিক্কা- কল্প আৰু কামাখ্যা তন্ত্ৰ

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বৰাহ মিহিৰ

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

(i) প্লিনি..... নেচাৰেল হিষ্ট্ৰী

(ii) আলবেৰুণী..... তাৰিখ-উল-হিন্দ

(iii) মিনহাজউদ্দিন চিৰাজ..... তবকাত-ই-নাছিৰি

(i v) হিউৱেন চাঙ..... চ্যি-য়্যু- কি

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

(i) ষ্ট্ৰাবো

(ii) তবকাত-ই-নাছিৰি

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ তেজপুৰ শিলালিপি

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ কানাই বৰশী বোৱা শিলালিপি

৮ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্রহাস

৯ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ গৌড়ৰ নাৰায়ণপাল

১.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

বস্তুধর্মী প্রশ্ন ঃ (প্রতিটো প্রশ্নৰ উত্তৰ ৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ প্রহাস কোন আছিল?

প্রশ্ন ২ ঃ প্রাচীন অসমৰ ইতিহাসৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা কিছু সংখ্যক সংস্কৃত সাহিত্যিক সমলৰ নাম উল্লেখ কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ কানাই বৰশী বোৱা শিলালিপি কোন সময়ৰ?

প্রশ্ন ৪ ঃ পশুপতি মন্দিৰ লিপি ক'ত অৱস্থিত?

চমু প্রশ্ন ঃ (প্রতিটো প্রশ্নৰ উত্তৰ ১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ এলাহাবাদ প্রশস্তিত কি লিপিবদ্ধ হৈছে?

প্রশ্ন ২ ঃ "চ্যু-য়্যু- ক্যি" ক কিয় এক গুৰুত্বপূর্ণ সাহিত্যিক সমল বুলি ধৰা হয়?

ৰচনাধর্মী প্রশ্ন ঃ (প্রতিটো প্রশ্নৰ উত্তৰ ৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ প্রাচীন অসমৰ ইতিহাসৰ পুনর্গঠনত মুদ্রাগত সমলৰ গুৰুত্ব ব্যাখ্যা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ শিলালিপিসমূহৰ দ্বাৰা প্রাচীন অসমৰ ৰাজনৈতিক ইতিহাসৰ বর্ণনা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৩ ঃ প্রাচীন অসমৰ ইতিহাসৰ অধ্যয়নত বিদেশী ভ্রমণকাৰীসকলৰ কর্মৰাজিৰ বর্ণনা দিয়ক।

প্রশ্ন ৪ ঃ প্রাচীন অসমৰ ইতিহাস লেখনত সাহিত্যিক কর্মৰাজিত স্থানীয় ৰচনাসমূহৰ গুৰুত্ব আলোচনা কৰক।

*** ***** ***